

Є. О. Редько

Словотвірне контамінування в аргі українських вояків у контексті розвою дериваційної системи мови

Проблема взаємодії складників національної мови є однією з найважливіших, що зумовлено активністю й поширеністю цього процесу на всіх її структурних рівнях. У такому разі необхідним стає поглиблене вивчення дериваційних зв'язків літературної мови та аргі, оскільки використання способів і засобів позалітературних лінгвальних елементів (зокрема, аргі, жаргону, сленгу) є од-

нією з провідних ознак сучасного словотворення. Предметом цього дослідження стала контамінація як один із способів словотворення в вояцькому аргі.

Передусім варто зазначити, що контамінація є відносно малопродуктивним способом словотворення у вояцькому аргі (ми зафіксовано всього 9 дериватів), утім вони дають змогу чітко виокремити основні ознаки самого дериваційного процесу, збережені й на сучасному етапі розвитку національної мови. Крім того, необхідно зазначити, що контамінати, зафіксовані в аналізованій арготичній системі, належать до різних лексико-словотвірних категорій (особи, місця та ін.), що уможливорює загальний підхід до цього явища. Отже, контамінаційне словотворення в аргі українських вояків виявляє особливості як на структурному, так і на семантичному рівнях.

Структурні особливості:

- використання наявної чужомовної моделі-військового терміну як зразка для творення власного номена (*ібердурень* ← *Uber[mensh]* + *дурень* («Аргі українських вояків»), *фельдгузиця* ← *Feld[gaubitze]* + *гузиця* («Аргі українських вояків»); пор. суч. *ковдівчина* ← *ков[бой]* + *дівчина* («Лексико-словотвірні іновачії»));

- поєднання, в основному, чужомовної та власне української твірних основ (*лопатенцуг* ← *лопата* + [*Sapier*]enzug («Аргі українських вояків»), *туманешті* ← *туман* + [*руман*]ешті («Аргі українських вояків»); пор. *критикбін* ← *критик* + [*хунвен*]бін («Лексико-словотвірні іновачії»)); поєднання тільки українських чи тільки чужомовних основ майже не типово для аналізованих дериватів: винятком умовно (основи етимологічно не українські, хоча засвоєні давно й сприймаються як свої) можна вважати номен *башлак* ← *бушл[at]* + *башм[ак]* («Аргі українських вояків») і *халамута* ← *хал[at]* + *хом[ут]* («Аргі українських вояків»);

- активне використання чужомовних дериватів-комполітів і юктаполітів як твірних основ (*фельдгузиця* ← *Feld[gaubitze]* + *гузиця*; *ібердурень* ← *Uber[mensh]* + *дурень*); пор. *автоінфекція* ← *авто[інспекція]* + *інфекція* («Лексико-словотвірні іновачії»));

- пристосування шляхом утворення контаміната наявної чужомовної моделі (насамперед прізвищевої) до української мови з можливим подальшим виділенням фінального елемента в окремий формант чи лексему (*титулеско* ← *титул* + [*Антон*]еско

(«Арго українських вояків»); пор. *Кучмостан* ← *Кучма* + [*Узбеки*]*стан* («Лексико-словотвірні іновачії»));

– повне накладання однієї з твірних основ під час контамінації на іншу (*буцигарня* ← *буц* + [*фурд*]*игарня* («Арго українських вояків»); пор. *ватоголік* ← *вата* + [*алко*]*голік* («Лексико-словотвірні іновачії»)); нетиповим у такому разі вважаємо для арго українських вояків поєднання в контамініаті початкових і фінальних елементів основ (*башилак* ← *буил*[*ат* + *баши*]*ак* («Арго українських вояків»)) і *халамута* ← *хала*[*т* + *хо*]*мут* («Арго українських вояків»));

Семантичні особливості:

– поліфункціональність вояцького арго (нового за часом утворення – початок XX століття), що реалізується насамперед через номінативно-засекречувальну та експресивну функцію, на відміну від лірницького арго (старого за часом утворення), для якого характерною є лише номінативно-засекречувальна функція;

– поява додаткового нашарування в словотвірному значенні, зумовлена порушенням традиційної моделі творення (нормативний номен *італісець* – зі словотвірним значенням «особа, яка має відношення до того, що названо твірною основою», замінюється *макароні*, що засвідчує семантичну модель «особа, яка їсть те, що названо твірною основою»; так само фіксуємо і в розмовному мовленні подібне явище (шоправда, як наслідок суфіксації): *лягушатник*, *макаронник*, *мамалижник* тощо);

– поєднання сем із нейтральною (чужомовні лексеми) та негативною конотацією, що спричиняє поглинання останньої (*туманешті*, *фельдгузиця*, *ібердурень*; пор. *ЄврАзрик* ← *ЄврА*[*зЕС* + *ту*]*зрик* («Лексико-словотвірні іновачії»));

– «асоціативність» творення («Словотвірна контамінація як вияв принципу економії» А. Нелюба), активне залучення різноманітних етнокультурних стереотипів (*туманешті* – всі румуни є дурнями; подібне до цього *мамалижник* – усі румуни їдять мамалигу) та т. зв. прецедентних сем (*Антонеско*, *Übermensch*); пор. зафіксовані в «живому» мовленні контамініати *Базаров* ← *б*[*азар* + *Азар*]*ов*, *мусоріні* ← [*мусор* + *Мусол*]*іні*», *Мірчаушеску* ← *Мір*[*ча Луческу* + *Ча*]*ушеску* чи *дімократія* ← *Діма* (*Табачник*) + [*дем*]*ократія* (Ставицька Л. «Арго, жаргон, сленг»), яке сприймаємо як свідоме накладання моделей;

– антонімійна семантична структура твірних основ як характеризуюча ознака номена (опозиції високе-низьке, верх-низ тощо) (*Übermensch* ‘надлюдина’ і *дурень*, *Feldgaubitze* і *гузця* ‘дупа’);

– семантична індивідуалізація, спричинена використанням чужомовних твірних основ (значення ‘румун’ засвідчено в лексемах *титулеско* та *туманешті* насамперед фінальними елементами -еско, -ешті, типовими для румунської мови);

Підсумовуючи вище зазначене, зауважимо, що виділені ознаки репрезентують лише незначну частину всіх дериваційних процесів в арготичній системі та сучасній літературній мові, які плануємо розглянути в подальших дослідженнях.